

ว่าด้วยความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาค: นโยบายสาธารณะ การเมือง สิทธิมนุษยชนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

วชิรวัตต์ อาริยะสิริโชติ*

(วันรับบทความ: 1 ธันวาคม 2562/ วันแก้ไขบทความ: 23 ธันวาคม 2562/ วันตอบรับบทความ: 23 ธันวาคม 2562)

บทคัดย่อ

การวิจัย ว่าด้วยความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาค: นโยบายสาธารณะ การเมือง สิทธิมนุษยชน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลความรู้ที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยย่อยในชุดโครงการวิจัย ว่าด้วยความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาค: นโยบายสาธารณะ การเมือง สิทธิมนุษยชน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในปีงบประมาณ 2561 ของวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และ 2) เพื่อสนับสนุนการแลกเปลี่ยนผลการวิจัยของวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีงบประมาณ 2561 โดยผลการวิจัย จากการจำแนกประเด็นได้แก่ นโยบายสาธารณะ การเมืองและสิทธิมนุษยชน และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้นพบว่า มีประเด็นความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคอีสาน ที่ถือได้ว่าเป็นกระแสสำคัญอันเป็นจุดร่วมที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในสถานการณ์ปัจจุบัน 5 มิติสำคัญ คือ ประเด็น 1) ความเป็นภูมิภาคอาเซียน 2) การร่วมกันรังสรรค์การพัฒนา 3) การพัฒนาในห่วงโซ่มูลค่าใหม่ 4) ความเข้าใจเรื่องภูมิรัฐศาสตร์ 5) การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและมุ่งสู่ความอยู่ดีมีสุข เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ในการนำไปพัฒนาแก้ไขปัญหาให้ทันบริบทสถานการณ์ และ ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้ อันเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย คือ 1. จากการวิจัย ว่าด้วยความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาค: นโยบายสาธารณะ การเมือง สิทธิมนุษยชน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ พบว่ามีประเด็นสำคัญ จากผลการวิจัยที่ต่อยอดถึงความสำคัญ 5 ประการ สำคัญ ที่ผู้ที่มีส่วนในการกำหนดนโยบาย ออกแบบประเมินผล นโยบายไม่ว่าจะเป็น รัฐบาล ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญอย่างยิ่งยวด ในการพัฒนาเชิงนโยบายสาธารณะ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา การทำความเข้าใจ การออกแบบนโยบายเพื่อพัฒนาแก้ปัญหา เพื่อตอบสนองความเปลี่ยนแปลงความท้าทาย ที่เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดจากชุดวิจัยดังกล่าวคือ 1) ความเป็นภูมิภาคอาเซียน 2) การร่วมกันรังสรรค์การพัฒนา 3) การพัฒนาในห่วงโซ่มูลค่าใหม่ 4) ความเข้าใจเรื่องภูมิรัฐศาสตร์ 5) การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและมุ่งสู่ความอยู่ดีมีสุข และ 2. จากการวิจัยดังกล่าวนี้ ทำให้เห็นถึงความจำเป็นในเชิงนโยบายในภูมิภาคอีสาน นั้น ว่า 5 ประเด็นที่เห็นได้ชัดจากการวิจัยนั้น ในการพัฒนาเชิงนโยบายในพื้นที่อีสานนี้ นั้น ควรต้องให้น้ำหนักไป ที่ 5 ประเด็นนี้ 1) ความเป็นภูมิภาคอาเซียน 2) การร่วมกันรังสรรค์การพัฒนา 3) การพัฒนาในห่วงโซ่มูลค่าใหม่ 4) ความเข้าใจเรื่องภูมิรัฐศาสตร์ 5) การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและมุ่งสู่ความอยู่ดีมีสุข ไปพร้อม ๆ กันเนื่องจากว่าประเด็นดังกล่าวแสดงให้เห็นปรากฏการณ์ที่ชัดเจนและจำเป็นเร่งด่วน ในยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ: ความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาค/ นโยบายสาธารณะ/ การเมือง/ สิทธิมนุษยชน/
ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์, วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

In Transition regional: Public Policy, Politics, Human Rights, International Relations

Wachirawat Ariyasirichot^{*}

(Received Date: December 1, 2019, Revised Date: December 23, 2019, Accepted Date: December 23, 2019)

Abstract

Research on In Transition regional: Public Policy, Politics, Human Rights, International Relations has two objectives. 1) In order to synthesize knowledge from the sub-research in the research project set On In Transition regional: public policy, politics, human rights, international relations in the fiscal year 2018 of the College of Politics and Governance Mahasarakham University and 2) to support the exchange of research results of the College of Politics and Governance Mahasarakham University, fiscal year 2018 By research results From the classification of issues such as Public policy Politics and human rights And international relations, it is found that there are changes in the Isan region which are regarded as important trends which are common points affecting people's lives in the current situation in 5 dimensions issues 1) regionalisation 2) Co Creation to create development 3) Development in neo-liberalism 4) Understanding of geopolitics 5) Reducing social inequality and aiming for well-being In order to create knowledge in applying to develop and solve problems in the context of the situation recommendations from this research Which is Policy recommendations 1. Research on In Transition regional: public policy, politics, human rights, international relations Found important issues From the research findings that reinforce the 5 important points that those involved in policy making Design, evaluate policies, whether government, private sector, educational institutions And other relevant organizational units Should give utmost importance In the development of public policy Whether education Understanding Policy design for problem solving development To meet the changing challenges Which has occurred clearly from the said research set is 1) regionalisation 2) Co Creation to create development 3) Development in neo-liberalism 4) Understanding of geopolitics 5) Reducing social inequality and aiming for well-being and 2. Based on the said research Shows that the need for policy in the northeast region is that 5 issues that are evident in the research In the policy development in this Isan area Should give importance is 1) regionalisation 2) Co Creation to create development 3) Development in neo-liberalism 4) Understanding of geopolitics 5) Reducing social inequality and aiming for well-being, inclusive growth because the above issues have shown phenomenal Clear and urgent need In modern times.

Keywords: In Transition regional/ Public Policy/ Politics/ Human Rights/ International Relations

^{*} Assistant Prof., College of Politics and Governance, Mahasarakham University

บทนำ

ในปัจจุบัน การเข้าสู่ศตวรรษ ที่ 21 สภาวะความเปลี่ยนแปลงทางสังคมหมุนไปอย่างรวดเร็ว เห็นได้ชัดเจนจากกระบวนการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ซึ่งสะท้อน กระบวนทัศน์ แห่ง เสรีนิยมใหม่ (Neo liberalism) เห็นได้ชัดจากการเปลี่ยนวิธีการผลิต ที่มีลักษณะเดียวกัน ไปทั่วโลก คือ การมุ่งเน้น การตั้งอยู่บนฐานการผลิตคราวละ มาก ๆ (mass production) เพื่อการ แสวงหากำไรที่ฉับไว ควบคู่กับ การเข้าสู่ มิติ ชุตนโยบายสาธารณะ ที่เป็นรูปธรรม ซึ่งเกิดขึ้น ในรูปแบบ สูตร D - L - P (D - L - P Formula : Deregulation – liberalization – privatization) คือ 1.การผ่อนปรนการกำกับดูแลทางเศรษฐกิจ 2.การเปิดเสรีการค้าและอุตสาหกรรม 3.การแปรรูปรัฐวิสาหกิจให้เป็นของเอกชน อันมีผลสำคัญต่อการกำหนดนโยบาย และดำเนิน นโยบายของรัฐ ในสถานการณ์ปัจจุบัน นอกจากกระบวนทัศน์ เสรีนิยมใหม่ที่กล่าวมาแล้วนั้น ในบริบท ความเปลี่ยนแปลงเปลี่ยนผ่าน (transformation) ที่ตุลอำนาจ และแนวโน้มการเติบโตทาง เศรษฐกิจนั้น ไม่ได้มีเพียง ขั้วอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาเพียงเท่านั้น แต่ได้มีการพัฒนา ในรูปแบบ ภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในภูมิภาคเอเชีย กล่าวได้ว่า เข้าสู่ยุคของการผงาดของเอเชีย (The rise of Asia) นำโดย ประเทศจีนที่มี อันดับเงินทุนสำรองประเทศ สูงเป็นอันดับ 1 ของโลก ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนา สู่เศรษฐกิจอุตสาหกรรม (Industrialization) อย่างเข้มข้น โดยมีแผนความร่วมมือ ทางเศรษฐกิจในภูมิภาคอาเซียน (Regional Comprehensive Economic Partnership) หรือ RCEP เป็นต้น ในขณะเดียวกัน การพัฒนาใน อนุภูมิภาค ประเทศไทย ได้เข้าสู่กระแส การพัฒนาในศตวรรษที่ 21 ที่อยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก โลกาภิวัตน์ ที่ผูกโยง ทั้งมิติ ที่สำคัญ อันได้แก่ กระแสการเมืองภายในประเทศ ที่อยู่ในภาวะการเปลี่ยนแปลง กระแส การเรียกร้อง ประชาธิปไตย งอกงามมากขึ้นเรื่อย ๆ และ มีความเชื่อมโยงกับ ประชาธิปไตย ท่ามกลางความท้าทาย ทั้งยังเชื่อมโยงกับ กระแสการคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนทั้งในระดับสากล ภูมิภาคและประเทศ ที่สอดคล้องกับการพัฒนาและทิศทางการก้าวไกลไปของการพัฒนานโยบาย สาธารณะ จากเหตุผลความเชื่อมโยงของบริบทสถานการณ์ข้างต้นนั้น ได้นำมาสู่การคำนึงถึง การสังเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัย เพื่อสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้ อันเป็นภารกิจสำคัญของ สถาบันการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มหาวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่ทำการเรียนการสอนด้านรัฐศาสตร์ และ มีวิสัยทัศน์ขององค์กร คือ “รัฐศาสตร์ฐานราก เพื่อรากฐานของสังคม” ที่จะมาร่วมสร้างสรรค์องค์ความรู้และเติมเต็ม ช่องว่างของความรู้ (gap of knowledge) โดยในปีงบประมาณ 2561 นี้ ทางวิทยาลัยการเมือง การปกครองได้มีการกำหนดจุดมุ่งเน้นหลัก (theme) อันได้แก่ รัฐประหารกับความเปลี่ยนแปลง หรือประชาธิปไตยท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง/ภูมิภาคนิยมที่ก้าวพ้นอาเซียนหรือวิกฤติโลกกับ ภูมิภาค/ นวัตกรรมเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง การบริหารจัดการท่ามกลางวิกฤติ หรือนโยบายและ การจัดการสาธารณะบนความเปลี่ยนแปลง (รวมถึงภายใต้ภาวะรัดเข็มขัด)/ ประเด็นท้าทายข้าม พรมแดน ความยุติธรรมทางสังคมและสิ่งแวดล้อม หรือพลวัตสิทธิชุมชนและสิทธิมนุษยชน ซึ่งประเด็นเหล่านี้ล้วนเป็นประเด็นท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง (InTransition) ที่สอดคล้องกับ สถานการณ์ความเป็นไปทางสังคมในปัจจุบัน ที่ควรทำการวิจัยสร้างองค์ความรู้ เพื่อนำไปสู่การ

พัฒนาสังคมและประเทศต่อไป อาจกล่าวได้ว่าจุดมุ่งเน้นหลักดังกล่าวนี้สามารถรวมกันเป็นชุดโครงการวิจัย ที่ชื่อ “ว่าความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาค : นโยบายสาธารณะ การเมือง สิทธิมนุษยชน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ” ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงนำมาสู่ การวิจัยสังเคราะห์องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากโครงการวิจัยย่อยภายใต้ชุดโครงการวิจัย ว่าความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาค: นโยบายสาธารณะ การเมือง สิทธิมนุษยชน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อมุ่งเน้นสังเคราะห์ข้อมูลความรู้จากโครงการวิจัยย่อย อันเป็นประโยชน์ในการเห็นถึงประเด็นเชื่อมโยงอย่างเป็นองค์รวม (holistic) โดยมุ่งเน้นสังเคราะห์องค์ความรู้ที่เกิดขึ้น จากงานวิจัยในแต่ละจุดมุ่งเน้นหลัก (theme) เพื่อให้เกิดข้อเสนอแนะ เพื่อการขับเคลื่อนทั้งในเชิงนโยบายและปฏิบัติให้กับสังคมได้ต่อไป

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลความรู้ที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยย่อยในชุดโครงการวิจัย ว่าด้วยความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาค: นโยบายสาธารณะ การเมือง สิทธิมนุษยชน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในปีงบประมาณ 2561 ของวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- 2) เพื่อสนับสนุนการแลกเปลี่ยนผลการวิจัยของวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีงบประมาณ 2561

บทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

จาก คำถามสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ ของผู้วิจัยว่า อะไรคือ องค์ความรู้ ข้อมูลความรู้ที่น่าสนใจ รวมถึงประเด็นความท้าทายที่เกิดขึ้น ที่จะสอดรับหรือ มีมิติเห็นคุณค่า ถกเถียงเพื่อความงอกงามของสังคมต่อไปได้ ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาค อันเกี่ยวข้องกับ นโยบายสาธารณะ การเมือง สิทธิมนุษยชน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในห้วงทศวรรษตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 โดยผู้วิจัยนั้นสนใจจะดำเนินการ สังเคราะห์ข้อมูลความรู้จากงานวิจัยของวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปี พ.ศ. 2561 จุดเริ่มต้นสำคัญ คือ การทบทวนวรรณกรรม และบริบทสถานการณ์เบื้องต้นเพื่อเป็นหมุดหมายสำหรับการเชื่อมโยงประเด็นที่สอดคล้องกับ จุดมุ่งเน้นหลัก (theme) อันได้แก่ รัฐประหารกับความเปลี่ยนแปลง หรือประชาธิปไตยท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง/ภูมิภาคนิยมที่ก้าวพ้นอาเซียนหรือวิกฤติโลกกับภูมิภาค/นวัตกรรมเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการท่ามกลางวิกฤติ หรือนโยบายและการจัดการสาธารณะบนความเปลี่ยนแปลง (รวมถึงภายใต้ภาวะโรคระบาด/ ประเด็นท้าทายข้ามพรมแดน ความยุติธรรมทางสังคมและสิ่งแวดล้อม หรือพลวัตสิทธิชุมชนและสิทธิมนุษยชน

หากเราสนใจความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาค จุดเริ่มต้นที่สำคัญที่ควรทำความเข้าใจ คือ สังคมของเราวิวัฒนาการมาถึงจุดไหน เพื่อตีความการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ในลำดับถัดไป สิ่งที่สำคัญในการทำความเข้าใจว่าเราอยู่ในยุค ศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นการก้าวย่างต่อไปของสังคมสมัยใหม่ขับเคลื่อนโดยการเป็นโลกาภิวัตน์ที่ดำเนินต่อไป

ว่าด้วย นิยาม โลกาภิวัตน์

“โลกาภิวัตน์” ถูกใช้อย่างหลากหลายทั้งในวรรณกรรม ที่ได้รับความนิยมทั่วไปและงานวิชาการเพื่ออธิบายกระบวนการ สภาวะ ระบบ พลัง และยุค ในเมื่อคำที่ใช้เรียกโลกาภิวัตน์ต่างมีความหมายที่แตกต่างกัน การใช้โดยไม่จำแนกย่อมทำให้เกิด ความคลุมเครือและชวนให้เกิดความสับสน ยกตัวอย่างเช่น การหลอมรวมความหมายในมิติของกระบวนการและสภาวะ เข้าด้วยกันอย่างไม่ระวัง ย่อมนำไปสู่ค่านิยมที่วกไปวนมา

“โลกาภิวัตน์ (กระบวนการ) นำไปสู่โลกาภิวัตน์ที่มากขึ้น (สภาวะ) ไม่ได้ช่วยให้เราสามารถวิเคราะห์และแยกแยะระหว่างสาเหตุและผลลัพธ์ได้”

ความน่าสนใจคือ ควรใช้คำว่า ความเป็นสากล (globality) ในการพูดถึง สภาวะทางสังคม ซึ่งมีลักษณะ ที่แสดงถึงการเชื่อมโยงและการไหลเวียนของเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในระดับโลกอย่างแนบแน่น และส่งผล ให้ชายแดนและพรมแดนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญน้อยลง นอกจากนี้ เรายังสามารถจินตนาการถึงความเป็นสากลในรูปแบบที่แตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น ความเป็นสากลที่ยึดโยงกับคุณค่าของปัจเจกนิยม (individualism) การแข่งขันและระบบทุนนิยมเสรี (laissez-faire capitalism) ขณะที่ความเป็นสากลในรูปแบบอื่นอาจจะขึ้นอยู่กับ ค่านิยมที่มีลักษณะของชุมชนและความร่วมมือกันมากกว่า ทางเลือกที่มีหลากหลายรูปแบบเช่นนี้ ชี้ให้เห็นถึงลักษณะ ที่ไหลลื่นของความเป็นสากล

คำว่า โลกาภิวัตน์ ใช้กับ ชุดกระบวนการทางสังคม ที่แปลงสภาวะสังคมในปัจจุบันซึ่งนับวันลักษณะความเป็นชาติ(nationality) จะด้อยความสำคัญลงไปสู่ความเป็นสากลมากขึ้น (globality) ดังนั้น โดยแก่นแล้ว โลกาภิวัตน์เกี่ยวข้อง ในการติดต่อกันระหว่างมนุษย์ที่เปลี่ยนไป โลกาภิวัตน์บอกเป็นนัยถึงความเชื่อ 3 ประการด้วยกัน คือ หนึ่ง เรากำลังค่อยๆ หลุดจากสภาวะของความเป็นชาติสมัยใหม่ (modern nationality) ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 เรื่อยมา สอง เรากำลังเคลื่อนไปสู่สภาวะความเป็นสากลหลังสมัยใหม่ (postmodern globality) และสาม เรายังไปไม่ถึงจุดนั้นอันที่จริงแล้ว เช่นเดียวกับ “กระบวนการทำให้ทันสมัย” (modernization) และคำถามซึ่งบ่งถึงคำกริยาที่ลงท้ายด้วย คำห้อยท้ายว่า “-ization” คำว่า “โลกาภิวัตน์” พูดถึงพลวัต ที่อธิบายได้ดีที่สุดด้วยแนวคิดเรื่อง “การพัฒนา” (development) หรือ “การคลี่คลาย” (unfolding) ในรูปแบบที่สังเกตได้ การคลี่คลายที่วุ่นวายนี้จะเกิดขึ้นเร็วหรือช้า

น่าสังเกตว่า การทำความเข้าใจโลกาภิวัตน์ในฐานะ กระบวนการที่มีพลวัตมากกว่าสภาวะที่หยุดนิ่งนั้น ทำให้นักวิจัย ต้องให้ความสนใจต่อการรับรู้ในเรื่องเวลาและพื้นที่ที่เปลี่ยนไป มากเป็นพิเศษ ด้วยเหตุนี้ สิ่งสำคัญที่ เหล่านักวิชาการ ได้ ชี้ให้เห็นว่า ระบบการวัดทางภูมิศาสตร์ (geographical scales) แบบเก่าที่แยก “ท้องถิ่น” “ชาติ” “ภูมิภาค” และ “โลก” ออกจากกันใช้งานไม่ได้อีกต่อไปแล้ว ในโลกเครือข่ายที่มีความสลับซับซ้อน ซึ่งเป็นโลกที่ระบบการวัดดังกล่าวมีการทับซ้อนและทะลุทะลวงถึงกันและกัน อันที่จริง สถานที่ที่ดีที่สุดในการศึกษา “โลก” บ่อยครั้งจึงอยู่ในระดับ “ท้องถิ่น” ดังจะเห็นได้จาก “มหานครโลก” (global cities) เช่น นิวยอร์ก ลอนดอน โตเกียว และเซี่ยงไฮ้

ประเด็นข้อมูลความรู้ องค์ความรู้ จากการสังเคราะห์ งานวิจัยของวิทยาลัยการเมืองการปกครอง ณ ห้วง ปี พ.ศ. 2561 จึงแยกไม่ออกกับการเชื่อมโยง กับกระแสความเปลี่ยนแปลง การดำเนินไปของโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่ผ่านมาระทั่งดำเนินมาถึง ในห้วง ปี พ.ศ. 2561/ ค.ศ. 2018 ซึ่งจะสะท้อนปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงบนบริบทเงื่อนไขทางสังคม ณ ปัจจุบัน ซึ่งการวิจัยเพื่อสังเคราะห์ข้อมูลความรู้ ภายใต้ชุดโครงการวิจัย ว่าด้วยความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาค: นโยบายสาธารณะ การเมือง สิทธิมนุษยชน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้น สนใจข้อมูลความรู้ที่เกิดขึ้นจากโครงการวิจัยย่อย เพื่อการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ เงื่อนไข สถานการณ์ทางสังคม ความท้าทาย ที่เกิดขึ้น ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ในมิติ นโยบายสาธารณะ การเมือง สิทธิมนุษยชน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ณ ปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่ การอภิปราย ให้ข้อเสนอแนะ ในเชิงนโยบายและปฏิบัติสู่สังคมต่อไป

ว่าด้วยบริบทสถานการณ์ภาพรวมสังคมไทยที่น่าสนใจ

รอบกึ่งศตวรรษที่ผ่านมา วิถีพัฒนาที่เน้นและมุ่งตอบสนองการเติบโตทาง เศรษฐกิจเป็นด้านหลักเป็นที่นิยมแพร่หลายในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่ง ช่วงหนึ่งก็ใช้ได้ผลดีทีเดียวที่เมืองไทยแบบแผนการพัฒนาดังกล่าวจัดวาง น้ำหนักความสำคัญค่อนข้างสูงกับทุนภาคเอกชนรายใหญ่ ๆ ที่ร่วมมือกับ ทางภาครัฐ ทนเอกชนโดยมากจะเป็นหุ้นส่วนลงทุนระหว่างไทยกับ ทุนข้ามชาติ กล่าวได้ว่า เรียกว่าการพัฒนาแบบไล่กวด (catch up industrialization) ด้วย ชุตนโยบายการพัฒนาที่มุ่งสนับสนุนการผลิตในอุตสาหกรรมต่าง ๆ เพื่อ ทดแทนการนำเข้า ต่อมาเปลี่ยนเป็น อุตสาหกรรมที่เน้นส่งออก รัฐช่วย เหลือโดยสนับสนุนสิทธิพิเศษทางภาษีและช่วยลงทุน สาธารณูปโภคพื้นฐานที่สำคัญ เช่น ท่าเทียบเรือ ถนน สะพาน เขื่อน โรงไฟฟ้า ฯลฯ แปลง แรงงาน จากภาคเกษตรให้เข้ามาสู่ภาคอุตสาหกรรมป้อนให้กับโรงงานบ่อย ครั้งที่มีกรณีขบถขัดแย้งตามกฎหมายบางอย่างที่ใช้กับภาคธุรกิจ ธรรมดา ๆ เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันให้ด้วย โดยมีได้มอง ว่าการผูกขาดของทุนใหญ่ ๆ หรือความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจจะมีปัญหามากสักเท่าไร ถนนสายหลักเพื่อการพัฒนาประเทศมุ่งสู่แนวที่เปิดโอกาส ให้กับฝ่ายเจ้าของทุนเป็นผู้รับประโยชน์ ด้านหลักจากสิทธิประโยชน์ที่รัฐมอบให้ จากภาพองค์รวมดังกล่าวได้สะท้อนวิถีการพัฒนาของประเทศในห้วงปี การก้าวเข้าสู่ปี พ.ศ. 2561 ที่จะเป็นช่วงของการวิจัย และอีกมิติที่สำคัญ ที่สอดคล้องกับกระแสการพัฒนาและนโยบายสาธารณะ คือ กระแสการเมือง ซึ่งจากการทบทวน วรรณกรรม บทสัมภาษณ์ที่น่าสนใจบางช่วงตอนของการสัมภาษณ์ เรื่อง อนาคตการเมืองไทย และ ประชาธิปไตยโลก เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2561 ถ้าดูจากช่วง 4 - 5 ปีมานี้ เหตุที่เราสวิงกลับมาเป็นอำนาจนิยมแรงมาก ก็เพราะ 10 ปีก่อนหน้านี้ มันอนาธิปไตย (anarchy) บ่อยมาก มีทั้ง อนาธิปไตยบนท้องถนน และอำนาจนิยมในทำเนียบ จากบทเรียน 10 ปีที่ผ่านมา สังคมไทยจึงพร้อม จะยอมรับการสวิงไปทางอำนาจนิยมมากพอสมควร แล้วเราจะต้องผ่านช่วงสวิงแบบนี้ เป็นประชาธิปไตยก็ยาก เป็นเผด็จการก็ยาก ไปอีกสักพักใหญ่ แต่สิ่งที่พอจะทำได้ ก็คือการบีบให้ช่วง จังหวะของการสวิงแคบลง เพื่อหาทางที่จะอยู่ร่วมกันได้ อย่าปล่อยให้มันเป็นอำนาจนิยมสุดโต่ง แล้ว เป็นอนาธิปไตย ผมคิดว่ามี 3 เรื่องที่สำคัญมาก หนึ่ง - ความรุนแรง, สอง - อนาธิปไตยบนท้องถนน และ สาม - การทำลายสิทธิเสรีภาพและสิทธิมนุษยชน ถ้าจัดการสามเรื่องนี้ได้ ทำให้เรื่อง

ความรุนแรงไม่สวิมมาก เรื่องอนาธิปไตยไม่สวิมมาก เรื่องการรักษาสิทธิมนุษยชนไม่อำนาจนิยมมาก ให้ช่วงทิ้งห่างระหว่างสองระบอบแคบเข้า แม้จะเป็นอำนาจนิยม ก็รังแกทำร้ายคนน้อยเข้า

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าว ทำให้เห็นได้ถึงปัญหาเชื่อมโยง ที่เกี่ยวกับสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของสังคมไทยในทศวรรษที่ผ่านมา และยังเห็นได้ว่ายังเป็นปัญหาเรื้อรังมาถึงปัจจุบัน ที่ผ่านมา และ เป็นความท้าทายสำคัญ ในการแก้ปัญหา ต่อไป ดังนี้ ความท้าทายสถานการณ์สิทธิมนุษยชนสังคมไทย คือ ความเหลื่อมล้ำในสังคมและความไม่เท่าเทียมของการเข้าถึงสิทธิ โอกาส และบริการต่าง ๆ ของ คนยากจน ผู้ด้อยโอกาสและคนชายขอบเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างต้องอาศัยความมุ่งมั่นของสังคมทั้งระบบ ความขัดแย้งทางการเมืองที่อาจนำไปสู่ความรุนแรง ซึ่งต้องมีการเยียวยา ตามหลักประชาธิปไตย หลักนิติธรรม และความสมานฉันท์ เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มในสังคมรู้สึกว่าได้ได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียม การละเมิดสิทธิของประชาชนในชุมชนโดยโครงการพัฒนาของภาครัฐและเอกชน ซึ่งรัฐต้องเข้ามาดูแลคุ้มครองให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ โดยการส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมและได้รับการปรึกษาหารือ อย่างโปร่งใสและจริงจังและให้ความคุ้มครอง การดำเนินงานของผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชน

จากการทบทวนบริบทสถานการณ์ ความเป็นโลกาภิวัตน์ สะท้อนความเชื่อมโยงของภูมิภาค นำมาสู่การสนใจในการดำเนินโครงการ การวิจัยเชิงสังเคราะห์ข้อมูลความรู้จากโครงการวิจัยย่อยที่อยู่ภายใต้ชุดโครงการวิจัย ว่าด้วยความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาค: นโยบายสาธารณะ การเมือง สิทธิมนุษยชน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในครั้งนี้ ซึ่งมี เรื่องวิจัยสำคัญที่จะทำการสังเคราะห์ข้อมูลความรู้ซึ่งมีข้อมูลเพียงพอและดำเนินการส่งรายงานผลอันเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายบัณฑิตศึกษาและวิจัย และผู้วิจัยได้ทำการเข้าร่วมเวทีนำเสนอผลการวิจัยของฝ่ายบัณฑิตศึกษาและวิจัย วิทยาลัยการเมืองการปกครอง อันนำมาสู่การรายงานผลวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ดังต่อไปนี้

1. ภาพยนตร์และละครสั้นรำลึกรัชกาลที่เก้า: ความทรงจำ สัญลักษณ์ และอุดมการณ์ทางการเมือง โดย ดร.กรพินธุ์ พัวพันสวัสดิ์
2. ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายของทักษิณ ชินวัตรกับคนเสื้อแดง: มอง “คนเสื้อแดง” ในจังหวัดมหาสารคามผ่านแผนภาพการรับรู้ โดย อาจารย์ประสงค์ชัย เศรษฐสุรวิชัย
3. จริยธรรมในการบริหารรัฐกิจสำหรับศตวรรษที่ 21 โดย รองศาสตราจารย์ ดร.ประโยชน์ สังกสิน
4. การวิเคราะห์การสร้างพลเมืองเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยจากฐานราก: กรณีศึกษาโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม โดย อาจารย์ศราวุฒิ วิสาพรม อาจารย์วชิรวัตร อาริยะสิริโชติ นางสาววนิดา เสาสิมมา
5. อีสานในอาเซียน: ความเหลื่อมล้ำและการพัฒนาเชิงภูมิศาสตร์ที่ไม่เท่าเทียมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย โดย อาจารย์โอม ฉัตรนนท์
6. การวิเคราะห์เหตุการณ์ประท้วงจาก “ไทยรัฐ” ระหว่างปี พ.ศ. 2540 - 2560 โดยอาจารย์ จิตราภรณ์ สมยานนทนากุล

7. การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและแนวทางการประยุกต์ใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุนทรชัย ขอบยศ
8. การมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองกรุงศรี อำเภอหนองกรุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์คณะนง พิณ
9. การเมืองของ “โครงการ” โซนนิ่งพื้นที่การเกษตรในจังหวัดศรีสะเกษ โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐกานต์ อัครพงศ์พิศักดิ์
10. สาเหตุและผลกระทบของนโยบายซื้อขายไฟฟ้าของประเทศไทยต่อประเทศลาว โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรวุฒิ จำลองนาค
11. นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาในทะเลจีนตะวันออก ค.ศ. 2016 - 2017: นัยต่อประเทศไทย โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญารัตน์ มีสุวรรณ
12. เครือข่ายนโยบายและการบริหารจัดการภายใต้ความเปลี่ยนแปลง: บทเรียนจากเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะพงษ์ บุษบงก์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัย ว่าด้วยความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาค: นโยบายสาธารณะ การเมือง สิทธิมนุษยชน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ วิทยาลัยการเมืองการปกครองมหาสารคาม ปี 2561 เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) มีการจัดการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) วิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดเวทีแลกเปลี่ยนผลการวิจัยร่วมกับฝ่ายบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยการเมืองการปกครองมหาวิทยาลัยมหาสารคาม จากนั้นนำข้อมูลมาสรุปประเด็นความท้าทายที่พบ และให้ข้อเสนอแนะ ทั้งเชิงนโยบายและปฏิบัติ เพื่อการประยุกต์ใช้ประโยชน์ของสังคมต่อไป

โดยการคัดเลือกประชากรวิจัยแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยคัดเลือกนักวิจัยในแต่ละโครงการวิจัย ภายใต้ชุดโครงการวิจัย ว่าด้วยความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาค: นโยบายสาธารณะ การเมือง สิทธิมนุษยชน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ วิทยาลัยการเมืองการปกครองมหาสารคาม ปี 2561 โดยทำการจำแนกและจัดระบบข้อมูล (typology and taxonomy) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาจัดจำแนกกลุ่มข้อมูลและจัดระบบข้อมูลเป็นหมวดหมู่ให้สอดคล้องกับประเด็นการวิจัย และการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (analytic induction) เพื่อมาสังเคราะห์เป็นข้อมูลที่เหมาะสมเป็นเหตุเป็นผล โดยการนำเสนอข้อมูลจากการวิจัยในเชิงพรรณนา (narrative analysis)

บทสรุปประเด็นวิจัย

จากการวิจัยโครงการวิจัย ว่าด้วยความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาค: นโยบายสาธารณะ การเมือง สิทธิมนุษยชน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นั้น ได้ทำการจัดแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลความรู้จากการวิจัย เป็นใน 3 ประเด็นหลักของการวิจัย ได้แก่ ประเด็น นโยบายสาธารณะ ประเด็นการเมือง

และสิทธิมนุษยชน ประเด็น ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งความน่าสนใจสรุปสาระของแต่ละประเด็นวิจัยได้ดังต่อไปนี้

บทสรุป ประเด็นวิจัยนโยบายสาธารณะ

จากประเด็นวิจัยนโยบายสาธารณะนั้น มีโครงการวิจัย อาทิ 1) การวิเคราะห์การสร้างพลเมืองเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยจากฐานราก: กรณีศึกษาโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม โดย อาจารย์ศราวุฒิ วิสาพรม อาจารย์ยวีร์วิรัตน์ อาริยะสิริโชติ และนางสาววนิดา เสาสิมมา 2) โครงการวิจัย การมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองกรุงศรี อำเภอหนองกรุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์คณะนง พิรุน 3) โครงการเครือข่ายนโยบายและการบริหารจัดการภายใต้ความเปลี่ยนแปลง: บทเรียนจากเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะพงษ์ บุขบงก์

ซึ่งจากโครงการ หมายเลข 1) นั้นจะเห็นได้ว่าเกี่ยวกับเรื่องการสร้างพลเมืองที่มีความสัมพันธ์กับการเมืองการปกครอง หากแต่ความโดดเด่นของงานชิ้นนี้นั้นอยู่ที่ข้อเสนอแนะ ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อปฏิรูปการศึกษาและพัฒนาศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง สะท้อนให้เห็นเรื่อง ว่าด้วยความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อเสนอไปสู่การปฏิรูปการศึกษาในการเรียนการสอนในโรงเรียน เช่นวิชาหน้าที่พลเมือง เกิดข้อเสนอในเชิงนโยบายเพื่อการปฏิรูปการศึกษาที่เห็นได้จากความสำเร็จของการสร้างพลเมืองของโรงเรียนเทศบาลบูรพาพิทยาคาร ที่สะท้อนภาพรวมโรงเรียนของประเทศไทยจากอดีตที่เคยตั้งวัตถุประสงค์เพียงเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจระบอบการปกครองในวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมเท่านั้น โดยจากการวิจัยทำให้เห็นได้ว่า ปัจจุบันนี้ควรปรับขอบเขตของวัตถุประสงค์ให้ขยายกว้างขึ้น เนื่องจากการเรียนการสอนจะต้องเป็นในรูปแบบ “การเรียนรู้เชิงรุก” (active learning) กล่าวคือ จะต้องเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมี บทบาทในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีชีวิตชีวาและอย่างตื่นรู้ เพื่อฝึกฝนให้ประชาชนกลายเป็นพลเมืองที่ตื่นรู้ (active citizen) อย่างแท้จริง ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณในรอบด้าน ทั้งนี้ต้องสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ โดยเฉพาะความตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย การเคารพสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น และการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองและสังคม

ในส่วนโครงการวิจัย หมายเลข 2) นั้น สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญยิ่งในสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยความโดดเด่นของงานชิ้นนี้ คือข้อเสนอจากการวิจัยในวิธีคิดมุมมองต่อการจัดสวัสดิการ โรงเรียนผู้สูงอายุ ท่ามกลางภาวะความเปลี่ยนแปลง ที่ควรคำนึง ถึงมิติการจัดสวัสดิการให้ลุ่มลึก มีคุณภาพ รอบด้านมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเป็นระยะทางการเดินทางที่ต้องมีการช่วยเหลือให้ผู้สูงอายุเข้าถึงการร่วมไปโรงเรียน ความเพียงพอของอาหาร และคุณภาพของอาหารให้เหมาะสมกับช่วงวัยผู้สูงอายุ การเพิ่มงบประมาณเพื่อจัดสวัสดิการด้านอาหารการมีแพทย์เฉพาะทางที่มีความรู้เรื่องผู้สูงอายุ จากข้อเสนอดังกล่าวนั้น สะท้อนถึง การเสนอแนะเชิงนโยบายที่ภาครัฐและส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการนั้น เข้าถึงสุขภาวะ หรืออาจกล่าวได้ว่าการดำเนินนโยบายสาธารณะผู้สูงอายุในประเทศไทยนั้น ควรไปให้ไกลกว่า (beyond) การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของผู้สูงอายุ แต่ควรมีการคิดตกหน้าไปถึง ภาวะความ

อยู่ดีมีสุข (well being) ในองค์รวมของการจัดสวัสดิการโดยเฉพาะโรงเรียนผู้สูงอายุที่จะต้องตอบ
โจทย์ความอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุต่อไป

และโครงการวิจัยหมายเลข 3) นั้น มีความโดดเด่นอย่างยิ่งในเชิงนโยบายสาธารณะ
ที่สะท้อนบริบทการพัฒนาเครือข่ายนโยบายและการขับเคลื่อนผ่านกลไกการบริหารจัดการเชิง
เครือข่ายภายใต้ความเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีข้อเสนอเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารเครือข่ายภาค
สาธารณะ (public governance) ที่ก่อให้เกิดมมูกคิด ต่อการบริหารดังกล่าว ที่มีข้อสังเกต
น่าสนใจ ต่อเครือข่าย (network) ที่สะท้อนให้เห็นจากการวิจัยที่พบว่า ประเด็นสำคัญ เหล่าผู้ที่
สนใจด้านเครือข่ายนั้น ควรทำความเข้าใจเครือข่ายว่ามีพลังในด้านลบ ว่ามีการผลิตซ้ำโครงสร้าง
อำนาจอยู่ภายในเครือข่ายของการบริหารจัดการกิจการสาธารณะ ดังนั้น จาก การถอดรหัสโดยการ
วิเคราะห์เครือข่ายที่ลึกซึ้งขึ้นจะต้องพิจารณามิติประชาธิปไตยและความเป็นธรรมในเครือข่ายร่วม
ด้วย ไม่ใช่เพียงเข้าใจว่า บทบาทใครทำอะไร ร่วมกับใคร โดยในอนาคตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง
ของสถานการณ์ทางสังคมที่ซับซ้อนขึ้น ควรศึกษาว่าจะรับมือกับโครงสร้างอำนาจที่ครอบงำ
เครือข่ายนโยบายและการบริหารจัดการเชิงเครือข่ายอย่างไรต่อไปในอนาคต ที่จะเป็นเครือข่าย
ที่เปิดโอกาส เปิดพื้นที่ประชาธิปไตย เกิดการมีส่วนร่วมการปรึกษาหารือจากคนทุกกลุ่มในชุมชน
และสังคมที่จะเข้าถึงการร่วมจัดบริการสาธารณะตั้งแต่การได้ร่วมวางแผน รวมตรวจสอบถ่วงดุล
และพัฒนาการบริหารจัดการเชิงเครือข่ายสาธารณะอย่างแท้จริงต่อไป

บทสรุป ประเด็นวิจัยการเมืองและสิทธิมนุษยชน

จากประเด็นวิจัยการเมืองและสิทธิมนุษยชน มีโครงการวิจัย อาทิ 1) ภาพยนตร์และ
ละครสั้นรำลึกรัชกาลที่เก้า: ความทรงจำ สัญญา และอุดมการณ์ทางการเมือง โดย ดร.กรพินธุ์ พัวพันสวัสดิ์
2) ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายของทักษิณ ชินวัตรกับคนเสื้อแดง: มอง “คนเสื้อแดง” ในจังหวัด
มหาสารคามผ่านแผนภาพการรับรู้ โดย อาจารย์ประสงค์ชัย เศรษฐสุริวิชัย 3) จริยธรรมในการ
บริหารรัฐกิจสำหรับศตวรรษที่ 21 โดย รองศาสตราจารย์ ดร.ประโยชน์ ส่งกลิ่น 4) การศึกษา
แนวคิด ทฤษฎีและแนวทางการประยุกต์ใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนโดย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุนทรชัย ขอบยศ 5) การเมืองของ “โครงการ” โชนนิงพื้นที่การเกษตรในจังหวัด
ศรีสะเกษ โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐกานต์ อัครพงศ์พิศักดิ์ 6 โครงการวิจัย การวิเคราะห์
เหตุการณ์ประท้วงจาก “ไทยรัฐ” ระหว่างปี พ.ศ.2540-2560 โดย อาจารย์ จิตราภรณ์ สมยานันทนากุล

จากโครงการหมายเลข 1) นั้น ช่วยทำให้เราเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเป็นระยะของความคิด
ทางการเมือง ที่ปัจจุบัน ได้ใช้ ละคร เป็นกลไกผลิตซ้ำสัญลักษณ์หรืออุดมการณ์ทางการเมืองหลัก
(dominant ideology หรือ ruling ideology) วัฒนธรรมสมัยนิยมมีผลกระทบทางการเมืองและ
อุดมการณ์ สารต่าง ๆ ที่ปรากฏบนโทรทัศน์ประกอบไปด้วยชุดวาทกรรมและสัญลักษณ์และมันคือ
“ปรากฏการณ์ทางการเมืองสื่อสาร (communicative events) ที่ สะท้อนให้เห็นถึง การเปลี่ยนแปลง
ทางการเมืองในการตอกย้ำ วิธีคิด อุดมการณ์นั้น ได้มาสู่ยุคที่เปลี่ยนผ่านสร้างความคิดทางการเมือง
ที่มีวิธีมากกว่า การรณรงค์ การให้ความรู้ แต่ การใช้กลไกทางจิตสำนึก โดยการใช้ละคร อันเป็นสื่อ
บันเทิง ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย ไม่จำกัดชนชั้น และมีช่องทางเข้าถึงได้ง่าย
ที่หลากหลายในยุคปัจจุบัน ทั้ง อินเทอร์เน็ต โทรทัศน์ และอื่น ๆ

ขณะที่ โครงการวิจัย หมายเลข 2) แม้จะมีชื่อเกี่ยวข้องกับคำว่า นโยบาย แต่ผู้วิจัยเห็นว่า ความน่าสนใจของงานชิ้นนี้ คือ การสะท้อนเรื่อง ความคิด วิธีคิด ในทางการเมือง การพยายามทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของข้อต่าง ๆ ทางการเมืองโดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นล่างในชนบทซึ่งมักถูกมองว่าเป็น “คนเสื้อแดง” โดยเฉพาะชนบทในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ความโดดเด่นของงานศึกษาชิ้นนี้ สรุปได้ว่าการเกิดขึ้นของการเป็นคนเสื้อแดงนั้นเกิดขึ้นจากกลุ่มคนที่ชอบในตัวทักษิณ ซึ่งก็ไม่มีความสัมพันธ์กับที่เกี่ยวข้องกับ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพหลัก และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน แต่การเป็นคนเสื้อแดงเกิดจากกลุ่มที่ชอบในตัว พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร แต่เดิม และกลุ่มที่ชอบนโยบายของรัฐบาลทักษิณ เมื่อมีการรัฐประหารปี 2549 ขึ้นจึงส่งผลให้ประชาชนเข้าร่วมขบวนการคนเสื้อแดงอย่างเห็นได้ชัด และความน่าสนใจ ของงานชิ้นนี้ คือการที่เราไม่สามารถปฏิเสธได้ว่านโยบายของรัฐบาลทักษิณ สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค นโยบายพักชำระหนี้เกษตรกร และนโยบายการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ซึ่งนโยบายเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดง และการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ผ่านการใช้แผนภาพการรับรู้ จึงทำให้มองเห็นความสัมพันธ์และปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดงได้อย่างละเอียดและเป็นระบบ ทำให้งานชิ้นนี้สะท้อนถึงคุณค่า ความหมาย ของความคิดทางการเมืองของผู้คน ที่ตัดสินใจเป็นคนเสื้อแดง ว่าไม่ได้เป็นผู้คนที่ตัดสินใจเข้าร่วมขบวนการทางการเมือง เพราะเป็น คนโง่ ถูกหลอกจากทักษิณ ผู้ด้อยการศึกษา แต่การตัดสินใจเป็นคนเสื้อแดง นั้น มีเรื่องของ เห็นประโยชน์ทาง ตัวบุคคลซึ่งเป็นผู้นำว่าเป็นคนที่มีภาวะผู้นำ และมีชุดนโยบายที่ตอบโจทย์ปัญหาสังคมในพื้นที่ภาคอีสาน จึงกล่าวได้ว่างานวิจัยชิ้นนี้ได้สะท้อนการเปลี่ยนแปลง ในทางความคิดทางการเมือง ที่การตัดสินใจของประชาชนนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับกรอบโฆษณาชวนเชื่อทางการเมืองอีกต่อไป

โครงการวิจัย หมายเลข 3 เป็นโครงการวิจัย ด้านจริยธรรมในการบริหารรัฐกิจ อันสะท้อนถึงเรื่องความคิดทางการเมือง ความคิดสาธารณะในการบริหารรัฐกิจ ซึ่งความโดดเด่นของงานวิจัยชิ้นนี้นั้นนอกจากการชี้ให้เห็นความสำคัญของจริยธรรมแล้ว ยังมี ข้อเสนอเรื่อง ตัวแบบเชิงจริยธรรมแบบดาวห้าแฉก ซึ่งเป็นการนำเอาข้อดีขององค์ประกอบแต่ละข้อมาเชื่อมโยงกัน ตัวแบบนี้ไม่ได้มองว่าองค์ประกอบแต่ละประการขัดแย้งกัน และไม่ได้พยายามที่จะหาว่าองค์ประกอบข้อไหน “เหนือกว่า” หรือ “ดีกว่า” องค์ประกอบข้ออื่น ๆ อย่างไร ตัวแบบนี้ชี้ให้เห็นว่าในการบริหารรัฐกิจนั้นควรจะใช้องค์ประกอบทั้ง 5 ประการรวมกัน กล่าวได้ว่า ตามตัวแบบนี้ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐที่จะต้องบริหารกิจการสาธารณะท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในยุคปัจจุบัน ควรมีจริยธรรมจะต้องมีคุณลักษณะ 5 ประการ เป็นพื้นฐาน คือ 1) ยึดถือหน้าที่ในหน่วยงานและพันธกรณีต่อสาธารณะ (duties/public interest) 2) ปฏิบัติตามกฎหมาย (rules) 3) ทำในสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้ (results) 4) เป็นคนดี (virtues) 5) รู้สึกลึกซึ้ง (intuition) โดยการใช้ตัวแบบเชิงจริยธรรมแบบดาวห้าแฉกสามารถจะช่วยอธิบายด้วยวิธีการที่แตกต่างเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการมีจริยธรรม ให้หลักการสำหรับการกระทำที่แข็งแกร่งที่สนับสนุนซึ่งกันและกันและมีลักษณะเป็นสากลต่อผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานภาครัฐ

โดยในส่วนของโครงการวิจัย หมายเลข 4) นั้น ว่า การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและแนวทางการประยุกต์ใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยความโดดเด่น น่าสนใจของวิจัยชิ้นนี้นั้น กล่าวได้ว่า มีความคิดในทางการเมืองรวมทั้งสะท้อนอุดมการณ์ทางการเมือง ที่นำเสนอกระบวนการทำงานของท้องถิ่นที่สำคัญ กล่าวคือการมีรากเหง้าและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สามารถช่วยเป็นก้าวเชื่อมร้อยผู้คนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถเป็นเนื้อเดียวกันและผนึกกำลังสำคัญเพื่อแก้ไขหรือพัฒนาเชิงพื้นที่ดังนั้นในสภาวะ ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบัน การประยุกต์ใช้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มาใช้ในการสร้างการมีส่วนร่วม ปลุกพลังผู้คนให้ออกมาทำเพื่อส่วนรวมเข้าใจตัวตนของตนเอง โดยการที่การที่เราจะใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อเป็นเครื่องมือสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นไม่ได้ดู คร่ำครึ ล้าสมัย หากแต่เชื่อมโยงกับวิถีความเป็นไปทางสังคมของโลกสากล กล่าวได้ว่าจากท้องถิ่นสู่สากลได้อย่างมีพลัง ที่ไม่ได้สะท้อนเพียงความคิดในทางการเมือง หากแต่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้น สามารถนำพาผู้คนให้เข้าถึง การเข้าใจ สิทธิชุมชน (community right) และ ร่วมกันพิทักษ์สิทธิชุมชนโดยใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือที่สำคัญอีกด้วย

โครงการ หมายเลข 5 กล่าวได้ว่า เป็นโครงการวิจัยที่มีความโดดเด่น เพราะกล่าวถึงการเมืองของ “โครงการ” ในประเด็น โชนนึ่งพื้นที่การเกษตรในจังหวัดศรีสะเกษ อันสะท้อนให้เห็นทั้งมิติทางการเมืองที่ถูกโยงกับสิทธิมนุษยชน กล่าวได้ว่า คุณค่าของโครงการวิจัยนี้นั้น ทำให้เราได้เห็นว่า การกำหนดนโยบายในปัจจุบันโดยเฉพาะทางด้านการเกษตร นั้น มีปัจจัยทางการเมืองเพื่อให้ได้รับเสียงสนับสนุนทางการเมือง (mandate) โดย ได้ข้อสรุปจากประเทศกำลังพัฒนาพบว่า เช่น (1) นักการเมืองที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายมักเผชิญเงื่อนไขที่ตีกรอบทางเลือกเชิงนโยบายของพวกเขา (2) ในทุกสังคมการเมืองมีกลุ่มหลัก ๆ ของประชาชนที่ผู้นำต้องพึ่งพาการสนับสนุนโดยไม่ได้อยู่บนฐานของกฎหมายและเหตุผลและการให้ผลตอบแทนตามผลงานและความสามารถ (3) ผู้สนับสนุนเบื้องหลังพรรคการเมืองที่เป็นแกนนำรัฐบาลมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายทางด้านการเกษตร เป็นต้น นอกจากปัจจัยการสนับสนุนทางการเมือง (mandate) ในงานชิ้นนี้มองว่า ปัจจัยที่เกี่ยวกับระบอบการปกครอง และ ปัจจัยความจำเป็นในการต้องพึ่งพิงภาคการเกษตรที่ วิเคราะห์ความพยายามของรัฐในการผลักดันนโยบายการเกษตร และนอกจากปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวไปเบื้องต้นยังมีเงื่อนไขอีกหลายประการที่ผู้วิเคราะห์ที่มาของนโยบายทางด้านการเกษตรควรนำมาพิจารณาด้วย เช่น เงื่อนไขทางด้านความคิด อุดมการณ์ และความรู้ ผลกระทบเชิงนโยบายที่ไม่ได้คาดหมายมาก่อน และองค์กรให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศและระบอบการปกครอง จากโครงการวิจัยดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่า ความสำคัญที่จะหลุดพ้นจากการเมืองเรื่องโครงการนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การเสริมพลังอำนาจให้ประชาชน เข้าถึงการร่วมออกแบบนโยบายสาธารณะ (public policy design) นั้นเป็นโจทย์สำคัญที่ทุกฝ่ายในสังคมต้องช่วยกันเรียกร้อง เพื่อให้การได้มาซึ่งโครงการต่าง ๆ นั้น เป็นโครงการ โดยประชาชน เพื่อประชาชนอย่างแท้จริงไม่ได้อยู่ที่เพียง ความต้องการให้เกิดโครงการ ตามความต้องการของนักการเมืองเพียงฝ่ายเดียว และ โครงการหมายเลข 6 โครงการวิจัย การวิเคราะห์เหตุการณ์ประทุจาก “ไทยรัฐ” ระหว่างปี พ.ศ. 2540 - 2560 โดย อาจารย์ จิตราภรณ์ สมยานนทนากุล งานชิ้นนี้ ได้ดำเนินการวิเคราะห์เหตุการณ์ประทุจาก หนังสือพิมพ์ “ไทยรัฐ” ระหว่างปี พ.ศ. 2540 - 2560 โดยจำแนก

ข้อมูลการประท้วงทางการเมือง จากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐในระยะเวลา 20 ปี การประท้วงนั้น เป็นการแสดงออกด้วยการกระทำ เพื่อแสดงให้เห็นว่าคัดค้าน หรือ ไม่เห็นด้วย มีหลากหลายวิธี เช่น การ อดข้าวประท้วง การเดินประท้วง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการแสดงออกทางสังคมและการเมือง การประท้วงที่ใช้ความรุนแรงก่อให้เกิดความวุ่นวายจะกลายเป็น การจลาจล ซึ่งเป็นการแสดงออกของประชาชน โดยมีสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ

บทสรุป ประเด็นวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

จากประเด็นวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มีโครงการวิจัย อาทิ 1)โครงการอีสาน ในอาเซียน: ความเหลื่อมล้ำและการพัฒนาเชิงภูมิศาสตร์ที่ไม่เท่าเทียมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของไทยโดย อาจารย์โอม ฉัตรนนท์ 2) โครงการวิจัย สาเหตุและผลกระทบของนโยบายซื้อขายไฟฟ้า ของประเทศไทยต่อประเทศลาว โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วรุฒิ จำลองนาค 3) โครงการวิจัย นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาในทะเลจีนตะวันออก ค.ศ. 2016 - 2017: นัยต่อประเทศไทย โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญารัตน์ มีสุวรรณ

จากโครงการวิจัยหมายเลข 1) นั้น กล่าวได้ว่า เป็นงานวิจัยที่โดดเด่น ซึ่งได้สะท้อนให้เราเห็น ถึงภาวะความเปลี่ยนแปลง ของ อีสานในอาเซียน ว่าเป็น อีสานในบริบทใหม่ หรือ เรียกว่า อีสานใหม่ที่ กระแสโลกาภิวัตน์ และภูมิภาคภิวัตน์ ได้ทำให้อีสานเปลี่ยนแปลงสภาพจากพื้นที่ยุทธศาสตร์ ความมั่นคงในยุคสงครามเย็น มาเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจที่เปลี่ยนชีวิตผู้คนทั่วไปในอีสาน ให้กลายเป็นส่วนย่อยของตลาดภูมิภาคอาเซียน อีสานเป็นส่วนหนึ่งที่เชื่อมโยงกับวิถีการพัฒนา ในยุคปัจจุบัน โดย การที่รัฐไทยกำหนดให้อีสานเป็นศูนย์กลางของอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง อันเป็นหนึ่งใน พื้นที่ที่การเติบโตของอาเซียน

ขณะที่ โครงการวิจัยหมายเลข 2 ได้สะท้อนสาระสำคัญ คือ มุมมองด้านบวก รัฐบาลลาว ได้เล็งเห็นประโยชน์จากการใช้พลังงานไฟฟ้าพลังน้ำในฐานะที่เป็นกุญแจสำคัญในการบรรเทาปัญหา ความยากจนและสนองตอบต่อเป้าหมายในการพัฒนาประเทศที่ต้องการจะเป็น “แบตเตอรี่ของ ภูมิภาค” ทำให้การผลิตกระแสไฟฟ้ามีจำนวนมากเกินความจำเป็นที่จะใช้ภายในประเทศเพื่อส่งขาย ไปยังต่างประเทศ และประเทศไทยก็ได้ใช้พลังงานที่มีราคาถูกเมื่อเทียบกับต้นทุนในการสร้าง โรงไฟฟ้าในประเทศเอง มุมมองด้านลบ ซึ่งเป็นประเด็นเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประชาชน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สิ่งเหล่านี้ได้นำไปสู่ข้อถกเถียงเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็น 1) ปัญหาด้านสังคมคือ เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐ เอกชน และชาวบ้านที่ไม่เห็นด้วย กับการสร้างเขื่อน 2) ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม คือการเปลี่ยนแปลงของน้ำซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตและ ระบบนิเวศวิทยาที่ต้องเปลี่ยนแปลงไป 3) ปัญหาที่กระทบต่อวิถีชีวิตคือ การอยู่อาศัยของประชาชน ที่อยู่บริเวณนั้น ปัญหาการถูกเวนคืนที่ดิน ทั้ง 3 ประเด็นปัญหาล้วนเป็นต้นทุนแฝง ซึ่งไม่สามารถคิด คำนวณได้ในเชิงตัวเลขในทางเศรษฐศาสตร์ แต่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ และความ ไม่เป็นธรรมต่อมนุษยชาติและกระทบต่อสิทธิมนุษยชนเป็นอย่างมาก

และ โครงการวิจัยหมายเลข 3 อันเกี่ยวข้องกับนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา นั้น ได้สะท้อน ความโดดเด่นของเนื้อหาสาระ ว่าความเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในยุคปัจจุบันนั้น ประเทศไทยย่อมตกเป็นเป้าหมายการชักชวนของสหรัฐอเมริกา เพราะตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิรัฐศาสตร์ แม้ท่าทีของรัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชาในปัจจุบันจะมีความโน้มเอียงไปทีจีนมากกว่าสหรัฐอเมริกา อันเป็นผลมาจากการที่จีนเอื้อประโยชน์เฉพาะหน้าให้มากกว่าอเมริกา กล่าวคือ จีนไม่แต่ต้องเนื้อหาและรูปแบบการบริหารประเทศ ไม่สนใจว่าสอดคล้องกับหลักการต่าง ๆ ของระบอบประชาธิปไตยแบบที่ตัวเองหรืออเมริกาเข้าใจหรือไม่ อย่างไรก็ดี ในสภาพความจริงของการเมืองในประเทศและระหว่างประเทศปัจจุบัน ไทยคงต้องพยายามรักษาสายสัมพันธ์อันดีเท่าที่มีเหลืออยู่กับอเมริกาต่อไปให้นานที่สุด การศึกษานโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา ในทะเลจีนตะวันออกจึงเป็นประเด็นที่สำคัญ และกระทบต่อผลประโยชน์แห่งชาติของประเทศไทย เป็นอย่างสูง ความติดตามการเดินหมาก ตลอดจนการวิเคราะห์เป้าประสงค์ในการดำเนินนโยบาย ต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาคงจะช่วยให้เกิดความเข้าใจคล่องตัวในภูมิภาค และผลกระทบที่จะมีตามมาต่อประเทศไทย อันนำมาสู่การปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ อันเป็นประโยชน์ในการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประเทศได้ในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัย ว่าด้วยความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาค: นโยบายสาธารณะ การเมือง สิทธิมนุษยชน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ อันมีวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลความรู้ที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยย่อยในชุดโครงการวิจัย ว่าด้วยความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาค: นโยบายสาธารณะ การเมือง สิทธิมนุษยชน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในปีงบประมาณ 2561 ของวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยจากการวิจัย ในหัวข้อ 5.1 บทสรุป ที่ผ่านมานั้นสามารถอภิปรายผลวิจัย ที่สะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จากการวิจัยชุดดังกล่าวดังต่อไปนี้

ในประเด็นแรก นั้น ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นที่พบจากการวิจัยดังกล่าว นั้น ไม่ว่าจะเป็น การวิจัยในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ อาทิ ด้านอีสานในอาเซียน การซื้อขายไฟ ไทยลาว นโยบายการต่างประเทศอเมริกันต่อไทย ด้านการเมืองเรื่องโครงการ กล่าวได้ว่ามีใช้แค่เพียงการโลกาภิวัตน์ หากแต่ เข้าสู่ยุค ภูมิภาคภิวัตน์ (regionalization) เป็นกระบวนการเชื่อมโยงทางสังคมของภูมิภาคหนึ่งที่สำคัญ การติดต่อทางเศรษฐกิจระหว่างสังคม ภูมิภาคภิวัตน์คือกระบวนการเชื่อมโยง เขตแดนระหว่างรัฐ โดยอาศัยการเคลื่อนย้ายของสิ่ง ต่าง ๆ อาทิสินค้า บริการ เทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร และคน กระบวนการเหล่านี้เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของตลาดภาคเอกชน และตัวแสดงทาง เศรษฐกิจที่มีบทบาทในการผลักดันให้เกิดความร่วมมือระดับภูมิภาคในโลกยุคใหม่ จึงเรียกได้ว่าเป็น กระบวนการความร่วมมือแบบล่างขึ้นบน (Davison, 2004, p. 149, อ้างถึงใน Hurrell, 1995) กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ในขณะที่ภูมิภาคนิยมเป็นรูปแบบของความร่วมมือระดับภูมิภาคอย่างเป็นทางการโดยอาศัยการจัดทำ ข้อตกลงระหว่างรัฐบาล ภูมิภาคภิวัตน์คือกระบวนการทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่าง ๆ บูรณาการ ผ่านช่องทางของตลาดและการดำเนินกิจกรรมของภาคเอกชน ฉะนั้น ภูมิภาคภิวัตน์จึงเกิดขึ้นได้โดยไม่จำเป็นต้องมี

ภูมิภาคนิยมหรือสถาบันความร่วมมืออย่างเป็นทางการระหว่างรัฐก่อนแต่อย่างใด แต่ภูมิภาควิวัฒน์ เป็น กระบวนการบูรณาการระดับภูมิภาคที่เกื้อหนุนให้เกิดภูมิภาคนิยมได้ (Breslin, 2007, p.29) ฉะนั้น จึงเรียก กระบวนการนี้ว่าเป็น “ตลาดนำการบูรณาการ” (Market-led Integration) (Davison, 2004, p. 149 อ้างถึงใน Hurrell, 1995) โดยความเป็นภูมิภาควิวัฒน์ ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ได้สะท้อนอย่างชัดเจน สอดคล้องกับสาระสำคัญของ งานวิจัยเรื่อง โครงการ อีสานในอาเซียน: ความเหลื่อมล้ำและการพัฒนาเชิงภูมิศาสตร์ที่ไม่เท่าเทียมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ว่าเป็น อีสานในบริบทใหม่ หรือ เรียกว่า อีสานใหม่ ที่กระแสโลกาภิวัตน์ และภูมิภาควิวัฒน์ ได้ทำให้อีสาน เปลี่ยนแปลงสภาพจากพื้นที่ยุทธศาสตร์ความมั่นคงในยุคสงครามเย็น มาเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ เศรษฐกิจที่เปลี่ยนชีวิตผู้คนทั่วไปในอีสานให้กลายเป็นส่วนย่อยของตลาดภูมิภาคอาเซียน อีสานเป็นส่วนหนึ่งที่เชื่อมโยงกับวิถีการพัฒนาในยุคปัจจุบัน (โอม ฉัตรนันท, 2561)

ประเด็นที่สอง วิจัยชุดดังกล่าวสะท้อนถึงการที่จะต้องพัฒนาการขับเคลื่อนด้านนโยบาย สาธารณะ อันเป็นความเปลี่ยนแปลงทางนโยบายสาธารณะ ที่พบจากการวิจัย ชุดดังกล่าว นั้น มีลักษณะไปไกลกว่า (beyond) เรื่องข้อถกเถียง เพียง จะเอาแบบไหน มีส่วนร่วม แบบบนลงล่าง (top down) หรือล่างขึ้น บน (bottom up) การไปให้ถึงการร่วมรังสรรค์ (co creation) เช่นงาน ของ ปิยพงษ์ บุขบงก์ ที่ได้ศึกษาเรื่อง โครงการเครือข่ายนโยบายและการบริหารจัดการภายใต้ ความเปลี่ยนแปลง: บทเรียนจากเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ นั้น ได้อธิบายถึงผลการวิจัยที่สำคัญ อาทิ ขณะที่เครือข่ายถูกมองว่าเป็นนวัตกรรมที่จะช่วยให้ข้ามพ้นแนวทางแบบเดิม ๆ แต่ในความเป็นจริงเนื้อในของการขับเคลื่อนเครือข่ายที่โดดเด่นระดับประเทศก็ยังคงอาศัยกลไกระบบราชการและ ระบบตลาดอยู่ดี (ปิยพงษ์ บุขบงก์, 2561) รวมถึงงาน การวิเคราะห์การสร้างพลเมืองเพื่อ เสริมสร้างประชาธิปไตยจากฐานราก: กรณีศึกษาโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม ที่ได้มี ข้อเสนอสำคัญจากการวิจัย คือ การปฏิรูปการศึกษาในการเรียนการสอนในโรงเรียน เช่นวิชา หน้าที่พลเมือง เกิดข้อเสนอในเชิงนโยบายเพื่อการปฏิรูปการศึกษา ที่เห็นได้จากความสำเร็จของการ สร้างพลเมืองของโรงเรียนเทศบาลบูรพาพิทยาคาร ที่สะท้อนภาพรวมโรงเรียนของประเทศไทย จากอดีตที่เคยตั้งวัตถุประสงค์เพียงเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจระบอบการปกครองในวิชาหน้าที่พลเมืองและ ศีลธรรมเท่านั้น โดยจากการวิจัยทำให้เห็นได้ว่า ปัจจุบันนี้ควรปรับขอบเขตของวัตถุประสงค์ให้ขยาย กว้างขึ้น เนื่องจากการเรียนการสอนจะต้องเป็นใน รูปแบบ “การเรียนรู้เชิงรุก” (active learning) กล่าวคือ จะต้องเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมี บทบาทในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีชีวิตชีวาและ อย่างตื่นรู้ เพื่อฝึกฝนให้ประชาชนกลายเป็นพลเมืองที่ ตื่นรู้ (active citizen) อย่างแท้จริง ผู้เรียน สามารถคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณในรอบด้าน ทั้งนี้ต้องสามารถประยุกต์ ใช้ในชีวิตจริงได้ โดยเฉพาะความตระหนักในหน้าที่และความ รับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย การเคารพสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น และการมีส่วนร่วมในกระบวนการ ทางการเมืองและสังคม (ศราวดี วิสาขม, วชิรวิทย์ อาริยะสิริโชติ, วณิดา เสาสิมมา, 2561) ซึ่งจากมุมมองดังกล่าวนี้ ตอกย้ำว่า การวิจัยด้านนโยบายสาธารณะนั้น ควรขับเคลื่อนไปข้างหน้าในการบูรณาการ ความสัมพันธ์เชิงเครือข่ายที่มีให้ถูกกักตักอยู่เพียงโครงสร้างระบบราชการ อันสอดคล้องกับ แนวคิด การร่วมรังสรรค์ (co - creation) ที่อธิบายว่า ประสพการณ์ ข้อมูลของลูกค้านั้นเป็นสิ่งสำคัญ (ลูกค้าในที่นี้ หมายถึงผู้รับประโยชน์หรือเป็นเครือข่ายในทางกิจการสาธารณะ) เปิดโอกาสให้ได้สร้าง

ประสบการณ์ การบริหารร่วม และได้ผลลัพธ์ ที่เหมาะสมกับบริบทสถานการณ์ของลูกค้าโดยตรง สิ่งสำคัญสำหรับ co - creation คือ 1) แสดงศักยภาพการสร้างสรรค์ บนความร่วมมือกันที่ผนวกเอาลูกค้าเข้ามาโดยตรง 2) เป็นการผสมผสานแนวคิดอันหลากหลาย ไม่ว่า แนวคิดการตลาดและการจัดการ แนวคิดการสร้างนวัตกรรมใหม่ที่ เชื่อมโยงกับกระบวนการและการสร้างความรู้ตลอดจนกระบวนการตัดสินใจร่วม 3) เป็นกระบวนการที่เน้นการอำนวยความสะดวกมากกว่าบังคับ เปิดโอกาสให้กับจินตนาการและให้บทบาทแก่คนที่เคยถูกมองข้าม 4) เน้นปฏิสัมพันธ์ร่วม ระหว่างคนมากกว่าเน้นเทคโนโลยีในตัวเอง และ 5) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ในระดับกระบวนการ และการได้มาซึ่งความรู้ที่รอบด้าน (Roser & Samson, 2009)

ประเด็นที่สาม การวิจัยดังกล่าวนี้ ได้สะท้อนแง่มุมความเปลี่ยนแปลงที่เข้าสู่เสรีนิยมใหม่ (Neo liberalism) อย่างเข้มข้น อาทิ จากผลการวิจัย เรื่อง สาเหตุและผลกระทบของนโยบายซื้อขายไฟฟ้าของประเทศไทยต่อประเทศลาว ที่ได้อธิบายว่า ในส่วน มุมมองด้านบวก รัฐบาลลาวได้เล็งเห็นประโยชน์จากการใช้พลังงานไฟฟ้าพลังน้ำในฐานะที่เป็นกุญแจสำคัญในการบรรเทาปัญหาความยากจนและสนองตอบต่อเป้าหมายในการพัฒนาประเทศที่ต้องการจะเป็น “แบตเตอรี่ของภูมิภาค” ทำให้การผลิตกระแสไฟฟ้ามีจำนวนมากเกินความจำเป็นที่จะใช้ภายในประเทศเพื่อส่งขายไปยังต่างประเทศ และประเทศไทยก็ได้ใช้พลังงานที่มีราคาถูกเมื่อเทียบกับต้นทุนในการสร้างโรงไฟฟ้าในประเทศเอง (วรวิทย์ จำลองนาค, 2561) ซึ่งสะท้อน กระบวนทัศน์ แห่งเสรีนิยมใหม่ (Neo liberalism) เห็นได้ชัดจากการเปลี่ยนวิธีการผลิต ที่มีลักษณะเดียวกันไปทั่วโลก คือการมุ่งเน้นการตั้งอยู่บนฐานการผลิตคราวละ มาก ๆ (Mass production) เพื่อการแสวงหากำไรที่ฉับไว ควบคู่กับการเข้าสู่ มิติ ชุดนโยบายสาธารณะ ที่เป็นรูปธรรม ซึ่งเกิดขึ้นในรูปแบบ สูตร D - L - P (D - L - P Formula : Deregulation - liberalization - privatization) คือ 1. การผ่อนปรนการกำกับดูแลทางเศรษฐกิจ 2. การเปิดเสรีการค้าและอุตสาหกรรม 3. การแปรรูปรัฐวิสาหกิจให้เป็นของเอกชน อันมีผลสำคัญต่อการกำหนดนโยบาย และดำเนินนโยบายของรัฐในสถานการณ์ปัจจุบัน นอกจากกระบวนทัศน์ เสรีนิยมใหม่ที่กล่าวมาแล้วนั้น ในบริบทความเปลี่ยนแปลงเปลี่ยนผ่าน (Transformation) ที่ดูเลือนลาง และแนวโน้มการเติบโตทางเศรษฐกิจนั้น ไม่ได้มีเพียง ขั้วอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาเพียงเท่านั้น แต่ได้มีการพัฒนาในรูปแบบ ภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในภูมิภาคเอเชีย กล่าวได้ว่า เข้าสู่ยุคของการผงาดของเอเชีย (The rise of Asia) (พงษ์ศักดิ์ ฮุนตระกูล, คริสโตเฟอร์ บอลดิ้ง, รินา มาร์วาร์, 2558)

ประเด็นที่สี่ การวิจัยดังกล่าวนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของภูมิรัฐศาสตร์ (geopolitics) โดยข้อเสนอจากงานที่โดดเด่น คือการวิจัย เรื่องนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาในทะเลจีนตะวันออก ค.ศ. 2016-2017: นัยต่อประเทศไทย ซึ่งอธิบาย ความเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในยุคปัจจุบันนี้ ประเทศไทยย่อมตกเป็นเป้าหมายการชักชวนของสหรัฐอเมริกา เพราะตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิรัฐศาสตร์ แม้ท่าทีของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาในปัจจุบันจะมีความโน้มเอียงไปที่จีนมากกว่าสหรัฐอเมริกา อันเป็นผลมาจากการที่จีนเอื้อประโยชน์เฉพาะหน้าให้มากกว่าอเมริกา กล่าวคือ จีนไม่แต่ต้องเนื้อหาและรูปแบบการบริหารประเทศ ไม่สนใจว่าสอดคล้องกับหลักการต่าง ๆ ของระบอบประชาธิปไตยแบบที่ตัวเองหรืออเมริกาเข้าใจหรือไม่ อย่างไรก็ดี ในสภาพความจริงของการเมืองในประเทศและระหว่างประเทศ

ปัจจุบัน ไทยคงต้องพยายามรักษาสายสัมพันธ์อันดีเท่าที่มีเหลืออยู่กับอเมริกาต่อไปให้นานที่สุด การศึกษานโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาในทะเลจีนตะวันออกจึงเป็นประเด็นที่สำคัญ และกระทบต่อผลประโยชน์แห่งชาติของประเทศไทยเป็นอย่างสูง (สัญญารัตน์ มีสุวรรณ, 2561) ซึ่งการศึกษาดังกล่าวนั้น สอดคล้องกับเรื่อง ภูมิรัฐศาสตร์ อันหมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบทางภูมิศาสตร์ (มนุษย์และกายภาพ) ที่มีต่อการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Devetak, 2012)

และประเด็นที่ห้า งานวิจัยชุดดังกล่าวมีลักษณะสำคัญร่วมกัน คือ ช่วยตอกย้ำให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางสังคม (inequality) และการโยกย้ายความเปลี่ยนแปลงเพื่อมุ่งสู่ภาวะความอยู่ดีมีสุข (well being) สะท้อนได้จาก ข้อมูลงานวิจัยเรื่องสาเหตุและผลกระทบของนโยบายซื้อขายไฟฟ้าของประเทศไทยต่อประเทศลาว ที่ได้อธิบายว่า มุมมองด้านลบ ซึ่งเป็นประเด็นเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นที่กับประชาชนไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สิ่งเหล่านี้ได้นำไปสู่ข้อถกเถียงเป็นจำนวนมากไม่ว่าจะเป็น 1) ปัญหาด้านสังคมคือ เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐเอกชน และชาวบ้านที่ไม่เห็นด้วยกับการสร้างเขื่อน 2) ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม คือการเปลี่ยนแปลงของน้ำซึ่งส่งผลต่อสิ่งมีชีวิตและระบบนิเวศวิทยาที่ต้องเปลี่ยนแปลงไป 3) ปัญหาที่กระทบต่อวิถีชีวิต คือ การอยู่อาศัยของประชาชนที่อยู่บริเวณนั้น ปัญหาการถูกเวนคืนที่ดิน (วรวิทย์ จำลองนา, 2561) รวมทั้งงานวิจัยเรื่อง การเมืองของ“โครงการ” โซนนิ่งพื้นที่การเกษตรใน จ.ศรีสะเกษ ที่ได้อธิบายว่า การกำหนดนโยบายในปัจจุบันโดยเฉพาะทางด้านการเกษตร นั้น มีปัจจัยทางการเมือง เพื่อให้ได้รับเสียงสนับสนุนทางการเมือง (mandate) โดย ได้ข้อสรุปจากประเทศกำลังพัฒนาพบว่า เช่น (1) นักการเมืองที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายมักเผชิญเงื่อนไขที่ตีกรอบทางเลือกเชิงนโยบายของพวกเขา (2) ในทุกสังคมการเมืองมีกลุ่มหลัก ๆ ของประชาชนที่ผู้นำต้องพึ่งพาการสนับสนุนโดยไม่ได้อยู่บนฐานของกฎหมายและเหตุผลและการให้ผลตอบแทนตามผลงานและความสามารถ (3) ผู้สนับสนุนเบื้องหลังพรรคการเมืองที่เป็นแกนนำรัฐบาลมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายทางด้านการเกษตร (ณัฐกานต์ อัครพงศ์พิศักดิ์, 2561) ซึ่งจากงานชิ้นสำคัญดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึงภาวะความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่ผู้เข้าไม่ถึงอำนาจการตัดสินใจ ย่อม เป็นปลายน้ำของการได้รับผลกระทบและขาดโอกาสต่อรอง หรือผลักดันทางนโยบายหากไม่ใช่กลุ่มการเมืองและมักได้รับผลกระทบจากการพัฒนาของกลุ่มผู้มีอำนาจในสังคม รวมทั้งมีงานที่สะท้อนถึงภาวะไร้หา ความอยู่ดีมีสุข เช่น งานวิจัย การมีส่วนร่วมในการสร้างเสริม สุขภาพผู้สูงอายุ กรณีศึกษา: โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองกุ้งศรี อำเภอนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ได้อธิบายว่า ควรคำนึง ถึงมิติการจัดสวัสดิการให้กลุ่มเล็ก มีคุณภาพ รอบด้านมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็น ระยะทางการเดินทางที่ต้องมีการช่วยเหลือให้ผู้สูงอายุเข้าถึงการร่วมไปโรงเรียน ความเพียงพอของอาหาร และคุณภาพของอาหารให้เหมาะสมกับช่วงวัยผู้สูงอายุ (คณนง พิลุน, 2561) รวมทั้งงานวิจัย เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายของ ทักษิณกับคนเสื้อแดง: มองการก่อเกิดตัวตนของคนเสื้อแดงใน จังหวัดมหาสารคาม ผ่านแผนภาพการรับรู้ ที่ได้อธิบายว่าการที่เราไม่สามารถปฏิเสธได้ว่านโยบายของรัฐบาลทักษิณ สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค นโยบายพักชำระหนี้เกษตรกร และนโยบายการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ซึ่งนโยบายเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดง (ประสงค์ชัย เศรษฐสุริวิชัย, 2561) จากการวิจัย

ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ได้สะท้อนปรากฏการณ์ทางสังคมที่สอดคล้องกับ *การวิจัยความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย: แนวโน้ม นโยบายและแนวทางขับเคลื่อนนโยบาย* ซึ่งได้อธิบายผลการวิจัยไว้อย่างน่าว่าการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างบางประการที่เพิ่มความเสี่ยงต่อความเหลื่อมล้ำเช่นการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของกลุ่มผู้มี รายได้น้อยและคนจน จึงเป็นความท้าทายว่าไทยจะสามารถมีนโยบายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำได้อย่างทันทั่วทั้งที่ไม่ตกอยู่ในกับดักความเหลื่อมล้ำหรือไม่ (สมชัย จิตสุชน, 2558)

ซึ่งจากการอภิปรายข้อมูลการวิจัยของงานกลุ่มดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็น ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งในเรื่อง นโยบายสาธารณะ การเมือง สิทธิมนุษยชน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่ตอกย้ำให้เห็นถึงสถานการณ์ในเรื่อง 5 ประเด็นดังกล่าวมาแล้วจากการอภิปรายผล นั้นว่ามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันและควรต้องมีการทำการศึกษาต่อในห้วงเวลาต่อไป กล่าวได้ว่าเพื่อให้เกิดรุ่งอรุณของการวิจัยศึกษาหาความรู้พัฒนาความรู้กันต่อไปเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากการวิจัย ว่าด้วยความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาค: นโยบายสาธารณะ การเมือง สิทธิมนุษยชน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ พบว่ามีประเด็นสำคัญ จากผลการวิจัยที่ตอกย้ำถึงความสำคัญ 5 ประการ สำคัญ ที่ผู้ที่มีส่วนในการกำหนดนโยบาย ออกแบบประเมินผล นโยบายไม่ว่าจะเป็น รัฐบาล ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญอย่างยิ่งยวด ในการพัฒนาเชิงนโยบายสาธารณะ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา การทำความเข้าใจ การออกแบบนโยบายเพื่อพัฒนาแก้ปัญหา เพื่อตอบสนองความเปลี่ยนแปลงความท้าทายที่เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดจากชุดวิจัยดังกล่าวคือ คือ 1) ความเป็นภูมิภาคชีวิต 2) การร่วมกันรังสรรค์การพัฒนา 3) การพัฒนาในห้วงเสรีนิยมใหม่ 4) ความเข้าใจเรื่องภูมิรัฐศาสตร์ 5) การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและมุ่งสู่ความอยู่ดีมีสุข

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากการวิจัยดังกล่าวนี้ ทำให้เห็นถึงความจำเป็นในเชิงนโยบายในภูมิภาคอีสาน นั้น ว่า 5 ประเด็นที่เห็นได้ชัดจากการวิจัยนั้น ในการพัฒนาเชิงนโยบายในพื้นที่อีสานนั้น ควรต้องให้น้ำหนักไป ที่ 5 ประเด็นนี้ 1) ความเป็นภูมิภาคชีวิต 2) การร่วมกันรังสรรค์การพัฒนา 3) การพัฒนาในห้วงเสรีนิยมใหม่ 4) ความเข้าใจเรื่องภูมิรัฐศาสตร์ 5) การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและมุ่งสู่ความอยู่ดีมีสุข ไปพร้อม ๆ กันเนื่องจากว่าประเด็นดังกล่าวแสดงให้เห็นปรากฏการณ์ ที่ชัดเจนและจำเป็นเร่งด่วน ในยุคปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. เห็นควรให้สถาบันการศึกษาที่มีหน้าที่ด้านพัฒนาวิชาการ ความรู้ อาทิ มหาวิทยาลัย โรงเรียน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ภาคอีสานและภูมิภาคนี้ ควรสนใจศึกษาวิจัยองค์ความรู้เพิ่มเติมที่ตรงประเด็นรวมทั้งสัมพันธ์เกี่ยวข้อง ใน 5 ประเด็น 1) ความเป็นภูมิภาคชีวิต 2) การร่วมกันรังสรรค์การพัฒนา 3) การพัฒนาในห้วงเสรีนิยมใหม่ 4) ความเข้าใจเรื่องภูมิรัฐศาสตร์ 5) การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและมุ่งสู่ความอยู่ดีมีสุข เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ในการนำไปพัฒนาแก้ไขปัญหาให้ทันบริบทสถานการณ์

2. ควรให้มีการรณรงค์ สื่อสารมวลชน ใน 5 ประเด็น 1) ความเป็นภูมิภาควิวัฒน์ 2) การร่วมกันรังสรรค์การพัฒนา 3) การพัฒนาในห้วงเสรีนิยมใหม่ 4) ความเข้าใจเรื่องภูมิรัฐศาสตร์ 5) การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและมุ่งสู่ความอยู่ดีมีสุข เพื่อให้ประชาชนทั่วไปในสังคมมีความรู้เพิ่มเติมเข้าใจถึงบริบทสถานการณ์ในการประยุกต์ใช้ชีวิตประจำวันอันสอดคล้องกับสถานการณ์ดังกล่าว

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรให้ นักวิจัย ในพื้นที่ภาคอีสานและพื้นที่ภูมิภาค ควร บูรณาการยกระดับการวิจัย ร่วมกันไม่ว่าจะเป็น ด้านรัฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สาธารณสุขศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ หยิบยก 5 ประเด็น ได้แก่ 1) ความเป็นภูมิภาควิวัฒน์ 2) การร่วมกันรังสรรค์การพัฒนา 3) การพัฒนาในห้วงเสรีนิยมใหม่ 4) ความเข้าใจเรื่องภูมิรัฐศาสตร์ 5) การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและมุ่งสู่ความอยู่ดีมีสุข เพื่อร่วมกันยกระดับความรู้และสามารถ บูรณาการเติมช่องว่างของความรู้ใน 5 ประเด็นดังกล่าวที่ถือได้ว่ามีความเร่งด่วนสอดคล้องกับบริบท สถานการณ์เนื่องจากสถานการณ์ทางสังคมที่ได้สะท้อนให้เห็นจากงานวิจัยดังกล่าว นั้น เหมาะสม อย่างยิ่งที่ควรทำการวิจัยและมาสู่การเอาความรู้จากการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการวิจัยในพื้นที่ภาคอีสาน และพื้นที่ภูมิภาค ควรสนับสนุนการวิจัยในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ งบประมาณการวิจัย เครื่องมือ อุปกรณ์การวิจัย และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ใน 5 ประเด็น ได้แก่ 1) ความเป็นภูมิภาควิวัฒน์ 2) การร่วมกันรังสรรค์การพัฒนา 3) การพัฒนาในห้วงเสรีนิยมใหม่ 4) ความเข้าใจเรื่องภูมิรัฐศาสตร์ 5) การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและมุ่งสู่ความอยู่ดีมีสุข เนื่องจากผลการวิจัยได้สะท้อนประเด็นจากชุดโครงการวิจัย ดังกล่าวว่า สถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องและต้องเท่าทันความเป็นไปของพื้นที่ ภาคอีสาน และพื้นที่ภูมินาคนั้น เกี่ยวข้องกับ 5 ประเด็นที่กล่าวมาทั้งสิ้น

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (ม.ป.ป.). *การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง*. สืบค้นจาก <https://www.moe.go.th/moe/upload/news20/FileUpload/21432-6446.pdf>
- เกษียร เตชะพีระ. (2560). *วิเคราะห์ภูมิทัศน์การเมือง การขีดเส้นอำนาจใหม่ ในภาวะไร้อำนาจนำ*. ประชาไท. สืบค้นจาก <https://prachatai.com/journal/2017/06/72028>
- โกวิทย์ พวงงาม. (2553). *การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- คณอง พิลุน. (2561). *การมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลหนองกรุงศรี อำเภอหนองกรุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์*. มหาสารคาม: วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จันทน์ เจริญศรี. (2545). *โพลโตโมเดิร์นกับสังคมวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- จุฑารัตน์ ชมพันธุ์. (2555). การวิเคราะห์หลัก “การมีส่วนร่วมของประชาชน”. ใน “The Public Participation Handbook: Making Better Decisions through Citizen Involvement” ในบริบทประเทศไทย. *วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม*, 8(1), มกราคม - มิถุนายน 2555.

- จุลชีพ ชินวรรณ. (2557). *โลกในศตวรรษที่ 21: กรอบการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉลอง สุนทรวาณิช. (2539). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลังการเข้ามาของระบบอาณานิคม. *เอเชียปริทัศน์*, 7(2).
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2554). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย (Civic Education). สืบค้นจาก <http://www.fpps.or.th/news.php?detail=n1298481970.news>
- _____. (2557). *แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย (Civic Education)*. กรุงเทพฯ: พี. เพรส.
- ณัฐกานต์ อัครพงศ์พิศักดิ์. (2561). *การเมืองของ “โครงการ” โซนนิ่งพื้นที่การเกษตรในจังหวัด ศรีสะเกษ*. มหาสารคาม: วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ดาร์รัตน์ เมตตาริกานนท์. (2548). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น*. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เต็ม วิภาคย์พจนกิจ. (2557). *ประวัติศาสตร์อีสาน* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์. ทัพย์พาพร ตันติสุนทร. (2558). *การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง = Civic education for Thai society* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.
- ไทยพับลิก้า. (2558). “อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์” ตอบโจทย์การเปลี่ยนผ่านจินตนาการประเทศไทย ต่อชนบท “ประชาธิปไตยบนความเคลื่อนไหว - unfinished project”. สืบค้นจาก <https://thaipublica.org/2015/12/attajak-settayanurak-1/>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2559). ที่สุดของชีวิต หมาก เล่นหนังสั้น ตอบแทนพระมหากรุณาธิคุณ. *ไทยรัฐออนไลน์*. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/content/790801>
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2548). *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2548). *และแล้วความเคลื่อนไหวก็ปรากฏ: การเมืองวัฒนธรรมของนักศึกษา และปัญญาชนก่อน 14 ตุลา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2556). 40 ปีราชอาณาจักรประชาธิปไตย. ใน *ย้ายยุคสมัย: เฉลิมฉลองสี่สิบปีสี่ตุลา* (หน้า 83-96). กรุงเทพฯ: มูลนิธิวีรชนประชาธิปไตย และ คณะกรรมการ 14 ตุลา เพื่อ ประชาธิปไตยสมบูรณ์.
- ประสงค์ชัย เศรษฐสุวิชัย. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายของทักษิณ ชินวัตรกับคนเสื้อแดง: มอง “คนเสื้อแดง” ในจังหวัดมหาสารคามผ่านแผนภาพการรับรู้*. มหาสารคาม: วิทยาลัย การเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปิยะพงษ์ บุษบงก์ และสุนทรชัย ขอบยศ. (2558). *สถานะทุนทางสังคมที่สะท้อนความเป็นอีสาน ในชุมชนเมืองและบทบาทในการเสริมสร้างเมืองที่มีเอกลักษณ์และยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชน เมืองเก่าในอีสานกลาง*. รายงานวิจัยเสนอแผนงานนโยบายสาธารณะเพื่อการพัฒนา อนาคตของเมือง.
- ปิยะพงษ์ บุษบงก์. (2561). *เครือข่ายนโยบายและการบริหารจัดการภายใต้ความเปลี่ยนแปลง: บทเรียนจากเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์*. มหาสารคาม: วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- พงษ์ศักดิ์ ชื่นตระกูล, คริสโตเฟอร์ บอลดิง, และรีนา มาร์วาร์. (2558). *โลกตื่น เมื่อเอเชียเปลี่ยน - The Global Rise of Asian Transformation*. กรุงเทพฯ: โพสต์บุ๊กส์.
- พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. (2557). ก่อนจะถึงยุครัฐธรรมนูญ ฉบับต้านประชาชน. สืบค้นจาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1415698651
- รัชวดี แสงมเหหมัด. (2557). ประสบการณ์จากการสร้างความเป็นพลเมืองในประเทศ (Civic Education: Experience in Thailand). ใน *พลเมืองไทย: การสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. ถวิลวดี บุรีกุล (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: ส.เจริญการพิมพ์ จำกัด. 169-186.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560. ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก. 6 เมษายน 2560.
- วรรณวิภากร์ มานะโชติพงษ์. (2557). มองเหลือง-แดง ผ่านข้อคิดทางการเมือง. *วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์*, 32(3), 31-68.
- วรฤดี จำลองนาค. (2561). สาเหตุและผลกระทบของนโยบายซื้อขายไฟฟ้าของประเทศไทยต่อประเทศลาว. มหาสารคาม: วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศราวดี วิสาพรหม, วชิรวัฒน์ อาริยะศิริโชติ, และวนิดา เสาสีมา. (2561). การวิเคราะห์การสร้างพลเมืองเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยจากฐานราก: กรณีศึกษาโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 9(3), 1-23.
- สถาบันนโยบายศึกษา ภายใต้มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา. (2557). *แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย (Civic Education)*. กรุงเทพฯ: พี.เพรส.
- สถาบันพระปกเกล้า, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, และมูลนิธิ ฟรีดริค เอแบร์ท. (2551). รายงานการสัมมนา “บทบาทของการพัฒนาพลเมือง (Civic Education) เพื่อประชาธิปไตย ที่ยั่งยืน: การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ไทยเยอรมนี” วันพฤหัสบดีที่ 7 กุมภาพันธ์ 2551. ใน ศรัณยู หมั่นทรัพย์ “การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง: ฐานรากของการเมืองภาคพลเมือง”. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, (6), พฤษภาคม-สิงหาคม 2551, 101-115.
- สมชัย จิตสุชน. (2558). *ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย: แนวโน้ม นโยบาย และแนวทางขับเคลื่อนนโยบาย*. รายงานฉบับสมบูรณ์ส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง ‘โมเดลใหม่ในการพัฒนาประเทศ’ เสนอ ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- สัญญารัตน์ มีสุวรรณ. (2561). นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาในทะเลจีนตะวันออก ค.ศ. 2016-2017: นัยต่อประเทศไทย. มหาสารคาม: วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานนโยบายและแผน กระทรวงพลังงาน. (2559). *กฟผ. จัดทำยุทธศาสตร์และทิศทางการทำงาน ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน*. สืบค้นจาก <http://www.eppo.go.th/index.phpth/eppo-intranet/item/966-news-energy210359-1>
- _____. (2559). *แผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย พ.ศ. 2558 - 2579 (PDP2015)*. สืบค้นจาก <http://www.eppo.go.th/index.php/th/plan-policy/tieb/pdp>

- อภิญญา เฟื่องฟูสกุล. (2561). *อัตลักษณ์ การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด* (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2558). ข้อเสนอในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น: ประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นภาคเหนือ. ใน ธนาพล ลิมอิกขัติและสุวิมล รุ่งเจริญ (บรรณาธิการ). *เจ้าพ่อประวัติศาสตร์จอมขมังเวทย์ รวมบทความเพื่อเป็นเกียรติในโอกาสครบรอบ 60 ปี ฉลองสุนทรวาณิชย์*. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- อรรถพล อนันตวรสกุล. (2560). การผลิตและพัฒนาครู: มองให้เห็นทั้งระบบก่อนคิดจะรื้อทั้งทั้งระบบ Teacher Preparation and Development : Understanding Before Reconstructing the Whole System. *วารสารครุศาสตร์*, 45(2), 293 - 303.
- อัญชา ณ ระนอง. (2550). บทบาทของพื้นที่ประชาสังคม (Civic space) ในการเสริมสร้างพลังประชาชนผ่านการมีส่วนร่วม. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์*, 5(พิเศษ). (การประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับประเทศครั้งที่1). พฤษภาคม - สิงหาคม พ.ศ. 2550 เล่มที่ 1.
- อนันท์ กาญจนพันธุ์. (2560). *ประวัติศาสตร์สังคมล้านนา: ความเคลื่อนไหวของชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น* (พิมพ์ครั้งที่ 2). พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2557). *แปรถิ่นเปลี่ยนฐาน: สร้างการปกครองท้องถิ่นให้เป็นรากฐานของประชาธิปไตย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2560). *เมืองนิยม เมืองของไทยคือบ้านของเรา*. นนทบุรี: ศูนย์ศึกษาเมืองและมหานคร มหาวิทยาลัยรังสิต.
- โอม ฉัตรนนท์. (2561). *อีสานในอาเซียน: ความเชื่อมโยงและการพัฒนาเชิงภูมิศาสตร์ที่ไม่เท่าเทียมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย*. มหาสารคาม: วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Ansell, C., & A. Gash. (2007). Collaborative Governance in Theory and Practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(4), 543-71.
- Aristotle. (1999). *Nicomachean Ethics*. Translated by W. D. Ross. Kitchener: Batoche Books.
- Adam, Z. (2004). *Autonomy and capacity: State - centred approach to post-communist transition in central Europe*. Working paper no. 40.
- ADB. (2008). *Energy Sector in the Greater Mekong Subregion* (Asian Development Bank Ed.). Mandaluyong City, The Philippines: Asian Development Bank.
- Ahmed, T., Mekhilef, S., Shah, R., Mithulananthan, N., Seyedmahmoudian, M., & Horan, B. (2017). ASEAN power grid: A secure transmission infrastructure for clean and sustainable energy for South-East Asia. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 67, 1420-1435.
- Ansell, C. (2000). The Networked Polity: Regional Development in Western Europe. *An International Journal of Policy and Administration*, 13(3), 303-333. doi:10.1111/09521895.00136

- Bunyavejchewin, P. (2010). Constructing the 'Red' Otherness: The Role and Implications of Thainesson Polarised Politics. *ASEAS - Austrian Journal of South-East Asian Studies*, 3(2), 241 - 248.
- Donahue, J. (2004). *On Collaborative Governance*. Working Paper No.2. Boston: John F. Kennedy School of Government, Harvard University.
- Easton, D. (1957). An Approach to the Analysis of Political Systems. *World Politics*, 9(3), 383-400.
- Elize S.van Eeden. (2012). Regional, local, urban and rural history as nearby spaces and places: Historiographical and methodological reflections. *New Contree*, (63), (January 2012).
- European Commission. (2013). *Co - creating European Union Citizenship Policy review*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Fung, A., & Wright, E. O. (2003). *Deepening Democracy: Institutional Innovations in Empowered Participatory Governance*. New York: Verso.
- Frederickson, H.G., & Ghore, R.K., eds. (2005). *Ethics in Public Management*. New York: M.E.
- Hall, Stuart. (2007). Encoding, Decoding. In *The Cultural Studies Reader*. (pp. 90-103). London and New York: Routledge.
- Pierre, J. (ed.). (2000). *Debating Governance: Authority, Steering, and Democracy*. New York: Oxford University Press.
- Peters, G., J. Torfing, J. Pierre, & E. Sorensen. (2012). *Interactive Governance: Advancing the Paradigm*. Oxford: Oxford University Press.
- Plant, J.F. (2001). Codes of Ethics. In T.L. Cooper, ed. *Handbook of Administrative Ethics*. New York: Marcel Dekker, Inc.
- Rhodes, R. A. W. (2012). Waves of Governance. *Oxford Handbook of Governance*, Levi- Faur, D., ed. Oxford: Oxford University Press.
- Thorsten, R., , & Samson, A. (2009). *Co-creation: New pathways to value, An overview, promise*. LSE Enterprise, London.
- Yoder, D.E., and Denhardt, K.G. (2001). Ethics Education in Public Administration and Affaires: Preparing Graduates for Workplace Moral Dilemmas. In T.L. Cooper, ed. *Handbook of Administrative Ethics*. New York: Marcel Dekker, Inc.
- Zhou, Y., Yang, X., Parker, R., & Steffens, P. (2010). Regional innovative capacity in china: From the perspective of embedded autonomy. *Entrepreneurship, Innovation and Strategy*, 10(1), 1-24.